

ПІЗНЯК

Тетяна Іванівна
tetianapizniak@gmail.com

УДК 338

РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ ДІАГНОСТИКИ
ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА
В СУЧАСНИХ УМОВАХ

ХОМЯК

Діана Олегівна
dihomiak256@gmail.comTHE ROLE AND SIGNIFICANCE OF
DIAGNOSTICS OF THE FINANCIAL STATE
OF THE ENTERPRISE IN MODERN
CONDITIONк.е.н., доцент, Сумський
національний аграрний
університетмагістр, Сумський національний
аграрний університетDOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2020.10\(2\).1](https://doi.org/10.37634/efp.2020.10(2).1)

PIZNIAK Tetiana Ivanivna – PhD in Economics, Associate Professor, Sumy State University

KHOMIAK Diana Olehivna – master, Sumy State University

У статті досліджено значення діагностики фінансового стану підприємства в сучасних умовах, розглянуто питання сутності й необхідності аналізу фінансового стану підприємства. Розглянуто сутність поняття «фінансовий стан», «фінансовий механізм», «фінансова діагностика». Визначено особливості ефективного управління фінансовим станом підприємства в умовах ринкової економіки України та роль економічної діагностики в підвищенні ефективності діяльності підприємства.

* * *

Introduction. Achieving the key goals of the business object is possible through timely and rational diagnosis of the financial condition of the enterprise. To date, the company's management faces many questions to assess the financial condition. Therefore, the definition of the essence, the description of the factors of formation and the definition of ways to increase the financial result of the enterprise is one of the relevant areas of research.

The purpose of the paper is to determine the theoretical foundations and practical approaches to the analysis and evaluation of the enterprise.

Results. The mechanism of financial diagnostics of development and safe activity should be built in such a way that the negative impact of different types of destructive factors can be detected and quickly eliminated through regularity and verification. Assessment of a set of indicators makes it possible to identify factors that directly affect the financial condition of the enterprise and timely make the necessary management decisions to improve it. Diagnosing the financial condition and sustainability of the enterprise includes two main stages: rapid diagnosis and fundamental diagnosis. stages of the capital cycle, because financial difficulties can arise in any of them. Considering the system of factors influencing the financial condition of the enterprise, we can say that the greatest attention in the process of its management should be paid to the factors of internal influence, because these are the elements an entity can manage.

Conclusion. To carry out successful activities in modern conditions of development, it is important to maintain an effective process of enterprise management, which consists in finding and making the most effective decisions and, accordingly, practical justification. Therefore, we can conclude that for a successful financial analysis of the enterprise, the right method and indicators must be chosen that can better describe the essence of the financial condition of the enterprise.

Ключові слова: підприємство, фінансова діяльність, управління, діагностика, фінансовий стан, оцінка, фінансова діагностика, стійкість підприємства

Keywords: enterprise, financial activity, management, diagnostics, financial condition, assessment, financial analysis, enterprise stability

ВСТУП

Головним чинником успіху підприємства є застосування новітніх методів, інструментів і принципів в управлінні підприємством. Досягнення ключових цілей об'єкта господарювання можливе завдяки вчасному та раціональному діагностуванню фінансового стану підприємства. Оскільки на сьогодні помітна нестабільність економіки в країні та неефективність організації управління фінансовими ресурсами, перед керівництвом підприємства постає безліч питань з оцінки фінансового стану, а саме: стратегічний розвиток, поточні цілі та методи їх виконання, потрібний обсяг ресурсів для безперервної роботи, шляхи оптимізації кредитоспроможності, ділової активності тощо. Тому визначення сутності, опис факторів формування та визначення шляхів підвищення фінансового результату підприємства є одним з актуальних напрямків

наукових досліджень.

Аналізуючи публікації за темою діагностики фінансового стану підприємства, слід відзначити зростання уваги вчених до цієї проблеми, що підтверджує надзвичайну актуальність теми, обраної для дослідження. У працях В.В. Лук'янової, О.О. Гетьмана, О.А. Сметанюк, Ю.С. Копчака, В.П. Москаленко, О.Л. Пластуна та інших науковців розглядається сутність та різноманітні методи діагностики фінансового стану підприємства. Методичні підходи, принципи та методи діагностики знайшли відображення у працях С.В. Приймака, С.С. Черниша.

Не зважаючи на численні публікації на досліджувану тему, питання розробки ефективного механізму діагностики фінансового стану компанії все ще залишається суперечливим і недостатньо досліджено як у науковому, так і в практичному аспектах в Україні та

і в інших країнах.

Основною **МЕТОЮ** дослідження є визначення теоретичних основ і практичних підходів до аналізу й оцінки підприємства, зокрема проведення систематизації напрямків у підвищенні якості аналізу фінансового стану з метою підвищення ефективності прийняття управлінських рішень та розвитку всіх складових системи фінансово-господарської діяльності підприємства.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У статті використано загальнонаукові та спеціфічні методи дослідження: аналіз і синтез, індукція, узагальнення, порівняльний метод, діалектичний метод.

РЕЗУЛЬТАТИ

В умовах сучасного розвитку економіки для вітчизняних підприємств різних форм власності дуже важливим є питання забезпечення стабільного фінансового стану, що впливає на прийняття ефективних управлінських рішень і на розвиток підприємств загалом.

Механізм фінансової діагностики розвитку та безпечної діяльності сучасних підприємств повинен бути побудований таким чином, щоб негативний вплив різних типів руйнівних факторів можна було виявити на ранній стадії та швидко усунути через систематичність і перевірку.

На сьогодні для підприємств є важливим аналіз таких елементів, як фінансова стійкість, платоспроможність, ділова активність і рентабельність, що безпосередньо дасть можливість оцінити ефективність господарської діяльності. Оцінка комплексу показників дає можливість визначити чинники, що безпосередньо впливають на фінансовий стан підприємства і своєчасно прийняти необхідні управлінські рішення для його поліпшення.

Насамперед, потрібно з'ясувати сутність поняття фінансового стану підприємства, на основі вже запропонованих термінів у сучасній науковій літературі. Так, на думку Е.А. Маркар'яна, Г.П. Герасименка, фінансовий стан підприємства – це сукупність показників, які відображають його спроможність погасити свої боргові зобов'язання [8, 9].

Г.В. Савицька вважає, що фінансовий стан підприємства характеризується системою показників, які відображають стан капіталу в процесі його кругообігу та здатність суб'єкта господарювання фінансувати свою діяльність на фіксований момент часу [2].

На думку Н.В. Колчіної, фінансовий стан підприємства відображає кінцеві результати його діяльності [3]. А.М. Поддєрьогін вважає, що фінансовий стан підприємства – це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів [10].

На думку М.Я. Коробова, фінансовий стан підприємства – це складна, інтегрована за багатьма показниками характеристика якості його діяльності. Фінансовий стан підприємства можна визначити як міру забезпеченості підприємства необхідними фінансови-

ми ресурсами і ступінь раціональності їх розміщення для здійснення ефективної господарської діяльності та своєчасних грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями [4].

Згідно з вище зазначеним твердженням варто відмітити, що фінансовий стан підприємства залежить від результатів його виробничої, комерційної та фінансово-господарської діяльності. Тому на нього впливають усі ці види діяльності підприємства. Як правило, чим вище показники обсягу виробництва й реалізації продукції, робіт, послуг і нижча собівартість, тим вище прибутковість підприємства, а це позитивно впливає на його фінансовий стан.

Фінансовий стан має оцінюватися систематично і всебічно із застосуванням різних методів аналізу. Адже неефективність використання ресурсної бази може призвести до втрати платоспроможності і, відповідно, зниження рентабельності підприємства, на що впливають проблеми з поставками, виробництвом і реалізацією продукції чи наданням послуг.

Постійне вдосконалення економічного потенціалу підприємства до відповідного рівня надає можливість впливати на ефективність формування і використання фінансових ресурсів, а саме підтримувати фінансову стійкість під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів.

Головним завданням аналізу фінансового стану є характеристика всіх складових діяльності суб'єкта господарювання, на який впливають результати виробничої, фінансово-господарської та комерційної діяльності, що розширює резерви підтримки стійкості і відповідного рівня прибутковості й конкурентоспроможності.

Фінансова діагностика забезпечує виконання наступних завдань:

- оцінку рівня ефективності господарської діяльності та визначення негативних факторів впливу, а також причин їх виникнення;
- розробку тенденції розвитку підприємства по розрахованим показникам фінансового стану;
- забезпечення ефективного формування та використання ресурсної бази суб'єкта господарювання;
- характеристика рівня кредитоспроможності, як потенційного позичальника фінансових коштів;
- забезпечення ефективного планування і прогнозування, визначення потреби в розміщенні фінансових ресурсів;
- своєчасність впровадження антикризових програм подолання несприятливих явищ;
- характеристика політики формування та використання прибутку підприємства та оцінка ризиків у прийнятті управлінських рішень.

Ефективність системи проведення аналізу фінансового стану можлива лише за наявності відповідного забезпечення. Під ним потрібно розуміти таку ресурсну базу, яка буде достатньою для реалізації мети проведення аналізу, а саме здійснюється застосування інформаційного, методичного, матеріального, технічного та кадрового забезпечення.

Досить важливу роль відіграє саме інформаційне забезпечення, адже воно поєднує різні управлінські елементи в загальну систему. Інформаційною базою для розрахунку показників фінансової діяльності

підприємства є дані річної фінансової звітності: баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів, звіт про власний капітал, дані статистичної звітності та інші оперативні дані підприємства.

Діагностування фінансового стану і стійкості функціонування підприємства включає в себе два основних етапи: експрес-діагностику і фундаментальну діагностику і здійснюється на всіх стадіях циклу кругообігу капіталу, тому що фінансові труднощі можуть виникнути на будь-якій із них.

Проведення експрес-діагностики фінансового стану дає можливість виявити слабкі сторони підприємства, тобто виявити порушення, спричинені впливом зовнішніх і внутрішніх загроз, попереджає про появу негативних тенденцій у діяльності суб'єкта господарювання. До переліку головних слабких сторін, які можуть охарактеризувати ранній етап фінансової кризи, відносять: обсяг кредиторської заборгованості і прострочених позик, дебіторської заборгованості, обсяги збитків, зменшення вартості основних засобів та ін.

Вагоме значення діагностики фінансового стану суб'єкта господарювання полягає в його призначенні для виконання низки завдань, де виділимо основні з них:

- визначення стану діяльності підприємства;
- здійснення прогнозу фінансового стану підприємства;
- виявлення факторів, які можуть або вже вплинули на фінансові параметри господарюючого суб'єкта;
- ідентифікація можливих шляхів поліпшення або регенерації стану функціонування підприємства;
- звуження інформаційної невідповідності між особами, які відповідають за прийняття фінансових рішень, й об'єктом управління.

Проведення аналізу фінансового стану потрібно здійснювати відповідно до контексту його потенціалу й подальшого розвитку. Цей підхід передбачає розгляд підприємства як загальної складної системи, яка функціонує у досить нестабільному економічному середовищі.

Згідно з існуючими методиками аналізу фінансового стану є базові умови для визначення критерію оцінки системності. Тому для проведення комплексної оцінки підприємства потрібно застосовувати принцип системності, який включає взаємозв'язку всіх фінансових показників, що враховує залежні галузеві індикатори.

Для підтримки ефективної господарської діяльності в сучасних умовах розвитку для підприємства важливо вміти не тільки проводити оцінку поточного фінансово-економічного стану, але ще і здійснювати прогноз майбутніх змін з урахуванням впливу всіх факторів зовнішнього і внутрішнього середовища.

Головним завданням прогнозування на завершальних етапах фінансового аналізу можна вважати зниження тієї ймовірної невизначеності, яка пов'язана з прийняттям економічно важливих управлінських рішень, орієнтованих на майбутнє. Під час такого підходу фінансова діагностика може використовуватися для обґрунтування як короткострокових, так і довго-

строкових управлінських рішень; як засіб оцінки якості управління; як метод прогнозування майбутніх фінансових результатів тощо.

Розглядаючи систему факторів впливу на фінансовий стан підприємства, можна сказати, що найбільшу увагу у процесі його управління необхідно звертати на фактори внутрішнього впливу, адже саме цими елементами суб'єкт господарювання може управляти. Не допускати накопичення на підприємстві великої кількості товарно-матеріальних цінностей і запасів, які не приносять прибутку, а призводять до витрат (тривале зберігання може призвести до псування продукції, а також до додаткових витрат фінансових і людських ресурсів на її утримання й обслуговування).

Виявлення незадовільного фінансового стану підприємства показує негативну тенденцію в його розвитку. Усе це свідчить про несвоєчасність застосування антикризових заходів, що в подальшому призводить до втрати платоспроможності й самої життєдіяльності підприємства. Тому ефективність розвитку підприємства залежить від своєчасної діагностики виникнення кризових явищ і заходів щодо подолання таких проблем. Тому для забезпечення стабільного розвитку підприємства важливим є виявлення кризових явищ на ранніх стадіях їх виникнення та впровадження відповідної антикризової програми. Система діагностики виявлення проблем охоплює у собі визначення об'єкта спостереження, створення інформаційної бази й розрахунок коефіцієнтів, що характеризують у динаміці вплив негативних факторів на діяльність підприємства.

На сучасному нестабільному розвитку економіки досить важлива загроза втрати платоспроможності підприємства. Що може пояснюватися зміною темпу інфляції, законодавчими змінами, підвищенням цін на матеріали й обладнання. Без впровадження своєчасних антикризових заходів це призведе до банкрутства підприємства. Для забезпечення ефективного управління та поліпшення фінансового стану на кожному підприємстві необхідні розробка й забезпечення реалізації основних напрямів удосконалення фінансового стану. Ці шляхи повинні бути адаптованими до особливостей і цілей функціонування, стану фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання, аспектам функціонування цього підприємства на ринку, до цілей і політики зі збуту продукції, особливостей і якості менеджменту, завданням його стратегії розвитку і фінансової ментальності власників.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновки, що основна мета діагностики фінансового стану підприємства, це оперативне прийняття управлінських рішень із метою уникнення фінансової кризи на підприємстві, швидкого реагування на зміни зовнішнього і внутрішнього середовища, здійснення заходів спрямованих на відновлення і зростання платоспроможності підприємства, його прибутковості за належного рівня ліквідності та фінансової стійкості.

Список використаних джерел

1. Дехтяр Н.А., Дейнека О.В. Фінансово-економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення.

Стратегії економічного розвитку: держава, регіон, підприємство: колективна монографія / За заг. ред. К.С. Шапошникова та ін. У 2 томах. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2015. Т. 2. С. 254–266.

2. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства. Київ: Знання, 2007. 668 с.

3. Колчина Н.В. Финансы предприятий. М.: Финансы; ЮНИТИ, 1998. 413 с.

4. Коробов М.Я. Финансово-экономический анализ деятельности предприятия. К.: Знання, 2012. 294 с.

5. Москаленко В.П., Пластун О.Л. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства як основа діагностики його банкрутства. *Актуальні проблеми економіки*. 2006. № 6. С. 180–192.

6. Черниш С.С. Обзор методик анализа инвестиционной привлекательности предприятия. *Инновационная экономика*. 2013. № 5. С. 87–92.

7. Онисько С.М., Марич П.М. Финансы підприємств. Львів: Магнолія, 2010. 366 с.

8. Герасименко Г.П., Маркарян Э.А., Шумилин Е.П. Управленческий, финансовый и инвестиционный анализ. Москва: Издательский центр «МарТ», 2008. 160 с.

9. Поддериогін А.М. Финансы підприємств. К.: КНЕУ, 2013. 219 с.

10. Сметанюк О.А., Кругляк С.О. Фінансова стійкість у системі фінансової безпеки підприємства. *Економічний простір*. 2014. № 85. С. 187–196.

References

1. Dekhtiar N.A., Deineka O.V. Financial and economic

security of the enterprise: the essence and mechanism of provision. *Strategies of economic development: state, region, enterprise: collective monograph / ed. K.S. Shaposhnikov et.al. In 2 vol. Kherson: Helvetica, 2015. Vol. 2. pp. 254–266. (in Ukrainian).*

2. Savitska H.V. Economic analysis of the enterprise. Kyiv, 2007. 668 p. (in Ukrainian).

3. Kolchyna N.V. Finance of enterprises. Moscow: Finance; UNITI, 1998. 413 p. (in Russian).

4. Korobov M.Y. Financial-economic analysis of enterprises. Kyiv, 2012. 294 p. (in Ukrainian).

5. Moskalenko V.P., Plastun O.L. Comprehensive assessment of the financial condition of the enterprise as a basis for diagnosing its bankruptcy. *Actual problems of economy*. 2006. № 6. pp. 180–192 (in Ukrainian).

6. Chernysh S.S. Review of methods of analysis of investment attractiveness of the enterprise. *Innovative economy*. 2013. № 5. pp. 87–92. (in Ukrainian).

7. Onysko S.M. Marych P.M. Finance of enterprises. Lviv: Magnolia, 2010. 366 p. (in Ukrainian).

8. Gerasimenko G.P., Markaryan E.A., Shumilin E.P. Management, financial and investment analysis. Moscow: Mart, 2008. 160 p. (in Russian).

9. Podderioghina A.M. Finance of enterprises. Kyiv: KNEU, 2013. 219 p. (in Ukrainian).

10. Smetaniuk O.A., Kruhliak S.O. Financial stability in the system of financial security of the enterprise. *Economic space*. 2014. № 85. pp. 187–196. (in Ukrainian).